

דבר העורך

ממשלה חדשה, תקוות חדשות, ועם התקוות גם האכזבות. עוד לא יבש הדיו על קווי היסוד, וכבר שר האוצר מכריז, כפי שעשו כמעט כל קודמיו, ששר האוצר הקודם השאיר לו חורבה כלכלית ושאין ברירה, נידרש ל"גזרות" לפני שנוכל להתקדם ולהבטיח את הרווחה שנגזלה מאזרחי המדינה. הלוואי. לא בפעם הראשונה קווי היסוד¹ מבטיחים הורדת מחירים בכל תחום (ולא עליית המע"מ), לפתח את החינוך (ולא לקצץ בו), צדק חברתי (ולא מסים רגרסיביים) ופיתוח הפריפריה (ולא הקפאת תוכניות תשתית). ושוב כוונות לחוד ומציאות לחוד. גם הממשלה הקודמת שמה לה למטרה צמיחה כלכלית, צדק חברתי והעמדת החינוך במרכז סדר העדיפויות, וגם קווי היסוד של הממשלה שלפניה, על 65 סעיפיהם, נועדו לקדם את השוויון, את הצדק החברתי ואת החינוך. האם רק מתעתעים בנו? או אולי המציאות באמת חזקה מכל הכוונות הטובות?

מזה 40 שנה ביטחון סוציאלי מקדם את הטענה שגם החברה הישראלית, חברת שוק המתמודדת עם מגוון אילוצים ייחודיים, יכולה, ואף חייבת, להיות מושתתת על עקרונות הצדק והשוויון החברתי. לא יהיו אלה צדק ושוויון מוחלטים; חברת השוק היא מיסודה חברה לא שוויונית והתחרות אינה בסיס לצדק חברתי (אדרבא, התחרות יוצרת אי שוויון). אך גם אין היא חייבת להיות חברה מנוכרת, פעורה, הדוחקת אוכלוסיות שלמות לשוליים. אולם בניית חברת צדק ושוויון מחייבת להבין באופן מדעי את התהליכים החברתיים, הן של החלוקה והן של קביעת המדיניות, אשר מעצבים את פניה ותכונותיה. לפני 150 שנה ויותר ציינו מארקס ואנגלס ש"בדיוק כפי שמחוללי נסים רפואיים ותרופות פלא מתאפשרים הודות לבורות בכל הנוגע לחוקי עולם הטבע, כך גם מחוללי נסים חברתיים ופתרונות פלא חברתיים מתאפשרים בזכות בורות בכל הנוגע לחוקי העולם החברתי"².

זוהי אפוא משימתנו: להיות הבמה הישראלית למחקרים המתמקדים ברווחה חברתית, במדיניות חברתית ובאותם תהליכים חברתיים שעומדים ביסודן. הגיעה העת שלא רק נדבר על רווחה ושוויון, אלא גם נראה אותם כיעדים ממשיים שניתן לבחון אם התקרבו אליהם או התרחקו מהם. עלינו ליצור בסיס שיאפשר לנו לומר אם אכן הושגו המטרות

1 ראו <http://www.knesset.gov.il/docs/heb/kaveiyasod2006.htm>

2 ראו

Marx, K. & Engels, E. (1965). *The German Ideology* (p. 589). London: Lawrence & Wishart (ההדגשות במקור).

הנשגבות המופיעות בקווי היסוד, ובאיזו מידה. כשם שיש יעדים כלכליים המנחים את מדיניות הממשלה, יעדי אינפלציה, גודל הגרעון וכיו"ב, יש לקבוע גם יעדים חברתיים קונקרטיים במגוון תחומים: חלוקת הכנסות (לפני ואחרי מסים וקצבאות) ברמת הפרט, משק הבית וקבוצות חברתיות מזוהות; רמות מינימום של הכנסה ורווחה שלהן זכאי כל מי ששייך לחברתנו; הישגים חינוכיים; יעדים במתן שירותים וכיו"ב. הנתונים והמדדים כבר קיימים. מה שנדרש הוא מאגר לאומי שירכז את כל המידע ויאפשר מעקב אחר יישום המדיניות החברתית ותוצאותיה.

הגיליון הנוכחי מכיל מספר מאמרים הנוגעים בדיוק בשאלות אלה. אנו פותחים במאמר של ליפסקי אודות שיח המדיניות בארצות הברית בחצי המאה האחרונה. הוא טוען, שבעוד מצדדי מדינת הרווחה היו עסוקים בשכלול השירותים, הצליחו מתנגדי מדינת הרווחה לערער על עצם מחויבות המדינה לרווחת אזרחיה ולהנחיל את הטענה שרק השוק הפרטי מסוגל לפעול ביעילות לקידום יעדים חברתיים. בנקל ניתן לראות תהליכים מקבילים במחוזותינו, כשטענות ודימויים כגון "השוק הפרטי הוא המנוע (היחיד) של הקידמה", או "הרזה [המגזר פרטי] סוחב על גבו את השמן [המגזר הציבורי]" הפכו, כמעט ללא עוררין, נחלת הכלל על הבמות הציבוריות. אולם השיח הזה אינו מתרחש בחלל ריק, ומאחוריו עומדים בעלי עניין וסדרי יום שונים. המדיניות הספציפית משרתת לא פעם סדר יום רחב יותר, כפי שמראה קרמפף בנוגע להתמודדות המדינה עם צורכיהם של מובטלים ומדיניות מענקי אבטלה. יתרה מזו: המדינה עצמה אינה פועלת כגוש אחיד, וכהן במאמרו מראה שכדי להבין את הליך קביעת המדיניות ותוכנה, יש לבחון את הדינמיקה של היחסים בין הדרגים של מקבלי ההחלטה, שרים, פקידים וגם גופים חיצוניים, ובין משרדי הממשלה השונים. שני מאמרים נוספים בוחנים את ההיבט היישומי של המדיניות החברתית מנקודת הראות של מקבלי השירות. לויטה-ברנשטיין וסויה מדווחות על רמת שביעות הרצון של אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית במסגרות דיור שונות, הגוברת ככל שלאנשים ניתנת עצמאות גדולה יותר; ולוי בוחנת את חוויית השירות הלאומי בעיני צעירים בסיכון, המשרתים במסגרת זו, וכיצד השפיע השירות על הדרך שבה הם רואים את עתידם.

חידוש קטן בגיליון זה, אך חשוב: מגיליון זה אנו מפרסמים תקצירים למאמרים גם בערבית (נוסף על התקצירים באנגלית). בכך אנו מקווים להגדיל את חשיפת כתב העת לאוכלוסייה דוברת הערבית בישראל ואף מחוצה לה. נוסף על כך, מעתה יהיה אפשר להגיש מאמרים לפרסום גם בערבית ובכך אנו מקווים לעודד הגשת מאמרים של מחברים ששפת האם שלהם ערבית. מאמרים לשיפוט יהיה אפשר אפוא להגיש מעתה בעברית, באנגלית ובערבית (מאמר באנגלית או בערבית שיתקבל לפרסום - על מחברו יהיה לתרגמו לעברית).

אסיים בנימה אישית. קיבלתי על עצמי את תפקיד העורך לאחר פטירתו הכואבת של יוסי קטן ז"ל, שאת נעליו הגדולות אנסה למלא כמיטב יכולתי. בשם ביטחון סוציאלי ברצוני להודות לגיוני גל, אשר חזר למלא את תפקיד העורך בחלל שנוצר, למרכזת המערכת, גב' מיה עורב-הטל, ולכל שאר הצוות שבלעדיהם כתב העת לא היה רואה אור.

יונתן אנסון
העורך הראשי

